

Особливості правового регулювання діяльності релігійних організацій та права на свободу совісті в Україні в умовах воєнного стану

Наталія Степаненко,

*доктор філософії в галузі права,
доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: nataliasv@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-6216-2206*

Віталій Гуренко,

*аспірант,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: hurenkova@krok.edu.ua,
ORCID: 0009-0009-9409-563X*

В умовах воєнного стану та збройної агресії російської федерації проти України важливими аспектами діяльності держави стає захист суверенітету і територіальної цілісності, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки. Воєнний стан впливає на всі сфери життя людини, однак це є вимушеною мірою для забезпечення безпеки самої держави в умовах наявних зовнішніх загроз. Запровадження обмежень відбувається з урахуванням норм міжнародного права, а їх критерієм виступає національна безпека. Обмежувальні заходи впливають на функції держави, змінюючи самі обсяги діяльності держави, а також способи її здійснення [1, с. 32]. У тому числі деякі обмеження можуть бути застосовані у сфері діяльності релігійних організацій, але виключно в інтересах національної або громадської безпеки.

В Україні досі здійснюють діяльність релігійні організації, які за організаційною та канонічною складовою є афілійованими із центрами впливу в російській федерації, зокрема, але не виключно з російською православною церквою. У зв'язку з цим, задля недопущення розколу у суспільстві за релігійною ознакою та сприяння консолідації українського суспільства, держава вимушена застосовувати обмежувальні заходи щодо діяльності таких релігійних організацій в Україні. Одним із перших таких заходів, стало прийняття рішення Ради національної безпеки і оборони України від 1 грудня 2022 року «Про окремі аспекти діяльності релігійних організацій в Україні і застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», яким було визначено необхідність внесення у двомісячний строк на розгляд Верховної Ради України законопроєкту щодо унеможливлення діяльності в Україні афілійованих із центрами впливу в російській федерації релігійних організацій відповідно до норм міжнародного права у сфері свободи совісті та зобов'язань України у зв'язку зі вступом до Ради Європи [2].

Після прийняття рішення Ради національної безпеки і оборони України, зважаючи на збройну агресію російської федерації проти України, підтримку цієї агресії російською православною церквою і відзначаючи, що численні протиправні дії російської православної церкви та підлеглих їй релігійних

організацій на території України створюють загрозу національній та громадській безпеці, правам і свободам громадян України, 20 серпня 2024 року був прийнятий Закон України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій», основною метою якого є захист національної та громадської безпеки, прав і свобод людини та визначення особливості діяльності іноземних релігійних організацій в Україні [3].

Основними законодавчими новелами згідно даного закону стало впровадження визначення «іноземна релігійна організація» із наданням відповідних критеріїв; заборона діяльності російської православної церкви та ідеології «русского міра» в Україні; оформлення критеріїв релігійних організацій в Україні, афілійованих з іноземною релігійною організацією, діяльність якої в Україні заборонена; надання визначення ідеології «русского міра».

Іноземні релігійні організації можуть здійснювати діяльність в Україні, за умови що їхня діяльність не шкодить національній або громадській безпеці, охороні публічного порядку, здоров'ю, моралі, правам і свободам інших осіб. На території України заборонена діяльність іноземних релігійних організацій, які відповідають одночасно таким критеріям:

1) знаходяться в державі, яка визнана такою, що здійснила або здійснює збройну агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України;

2) прямо або опосередковано (в тому числі через публічні виступи керівників або інших органів управління) підтримують збройну агресію проти України [3].

Також в Україні не допускається діяльність в Україні релігійної організації, яка:

1) афілійована з іноземною релігійною організацією, діяльність якої в Україні заборонена;

2) афілійована з релігійною організацією, яка афілійована з іноземною релігійною організацією, діяльність якої в Україні заборонена [4].

Таким чином, законодавчі зміни спрямовані на захист національної та громадської безпеки України в сфері діяльності релігійних організацій, в першу чергу для унеможливлення впливу російською православною церквою на релігійні організації України. Також тепер не допускається діяльність релігійних організацій в Україні, які будуть визнані афілійованими з іноземною релігійною організацією, що знаходиться в державі, яка визнана такою, що здійснила або здійснює збройну агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України.

Такі релігійні організації мають право продовжити діяльність, у випадку застосування правового механізму зміни підлеглості, тобто релігійні організації мають право змінити підлеглість у канонічних та організаційних питаннях будь-яким діючим в Україні та за її межами релігійним центрам (управлінням), крім тих керівних центрів (управлінь), які знаходяться за межами України в державі, яка визнана такою, що здійснила або здійснює збройну агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України, і діяльність яких

заборонена в Україні.

Ключові слова: релігійні організації; національна безпека; іноземна релігійна організація; ідеологія «руського міра»; афілейованість.

Список використаних джерел

1. Мельничук С. М. Функції сучасної держави в умовах воєнного стану. Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. 2023. №1. С.23-35.
2. Про окремі аспекти діяльності релігійних організацій в Україні і застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій): Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 1 грудня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0021525-22#n4> (дата звернення: 28.11.2024).
3. Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій: Закон України від 20.08.2024 № 3894-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3894-20#n78> (дата звернення: 28.11.2024).
4. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 № 987-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (дата звернення: 28.11.2024).